

Posudok habilitačnej práce Pétera H. Nagya Poézia a medzitextovosť

Jednu z najdôležitejších oblastí mimoriadne širokého a zriedkavo rozmanitého diela Pétera H. Nagya ako z hľadiska publikačnej aktivity, tak aj tematického záberu tvoria dejiny maďarskej poézie v 20. storočí (a istý čas aj v 21. storočí). Habilitačná práca monograficky sumarizuje výsledky, sčasti siahajúce o niekoľko desaťročí dozadu, autorovho výskumu maďarskej poézie v posledných desaťročiach 20. storočia. Podľa základnej paradigmy práce došlo v skúmanom období „k paradigmatickej zmene básnickej technológie“, ktorej opis vyžaduje podčiarknutie dvoch aspektov: na jednej strane je to medzitextovosť, ktorej význam a spôsob správania (predovšetkým prepletenie so systémom básnických gest spomínania) oddeľuje diela reprezentujúce tu pertraktované obdobie od predošlých variantov intertextových poetík, na druhej strane zasa „obrazový prenos významu“ (14). Tento výraz, pravda, aktivuje mnohé významové okruhy, napr. používanie rétorického jazyka, no v práci dominuje predovšetkým „technologický“ aspekt, teda to, že v pertraktovanom období a korpuse sú z hľadiska spôsobu existencie básnických obrazov pre vizuálne komponenty lyrických textov aj v materiálnom zmysle vzorom konkrétne obrazy, ďalej technicky vytvorené obrazy. Z odkazov (trochu sporadických) na podobné literárnohistorické systematizácie vyplýva, že H. Nagy ohľadne periodizácie neiniciuje nový historický model, zároveň však existujúci nastavuje do iného svetla, keďže spomínanú paradigmatickú zmenu skúma na výrazne odlišných korpusoch. Nápadne veľkú rolu prisudzuje (neo)avantgardnej tradícii maďarskojazyčnej poézie, čo hneď vysvetľuje, resp. ponúka evidentné vysvetlenie zdôraznením „technologického“ aspektu. Úvodné argumentácie práce síce vnímajú celoživotné diela reprezentatívne ilustrujúce poeticko-historické novátorstvá šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 20. storočia (Oravecz, Ottó Orbán, Petri, Tandori), no napriek tomu stavajú do popredia smer, ktorý sa od nimi etablovaných sčasti odlišuje.

Práca ako prvú analyzuje Radnótiho báseň *Erőltetett menet*, ktorá materiálnymi a technickými osobitosťami (najmä pekne prezentovanými sémantickými dôsledkami typografickej úpravy) skutočne predznamenáva niektoré neskoršie poetické špecifiká (hoci sa na avantgardné chápanie poézie viaže len veľmi nepriamymi spojivami).

Popredná pozícia analýzy však napriek tomu zostáva trochu neodôvodnená, keďže – a práve to je jedinečný znak H. Nagyom načrtnutého historického modelu – tradíciu modernej maďarskej poézie, ktorej opätovným použitím sa približuje k pertraktovanému obdobiu, identifikuje v Adyho poézii, jej prítomnosť je nápadná najmä v kapitolách venovaných Istvánovi Domonkosovi, resp. Andrásovi Ferencovi Kovácsovi.

Po úvodnej úvahe nasleduje analýza Domonkosovej poémy *Kormányeltörésben* (sústredujúca sa najmä na intertextové zázemie textu), čo naznačuje, že tento text z roku 1971 sa rovnako viaže na poetiku neoavantgardy (ku ktorej má básnik patriaci k autorskému okruhu časopisu *Új Symposion* takpovediac geneticky blízko), ako aj na lyrické snaženia otvárajúce cestu k postmoderne. V práci H. Nagya slúži báseň *Kormányeltörésben*, i keď nevyslovene, ako bod, z ktorého sa dá paradigmatická zmena sledovať dvomi, navzájom sa dotýkajúcimi smermi, na jednej strane vedie k zrodu neoavantgardných, na druhej strane zasa postmoderných poetík. V práci má väčší priestor prvá, zároveň tu najviac vyvstáva otázka, do akej miery výber H. Nagya korešponduje s inými predstavami. Neoavantgardný smer – okrem zbierky Bálinta Szombathyho, básní Józsefa R. Juhásza, ako aj obrazových básní Tibora Pappa zaradených do dejín vplyvu Radnótiho básne (32 – 33) – reprezentuje Tibor Zalán, ktorého dielo autor zdĺhavo hodnotí interpretáciami prinášajúcimi presvedčivé čiastkové výsledky, v prvom rade sa dá vyzdvihnúť (inter)medialita (v tejto oblasti napr. motív akvarelu [67 – 69], ako aj prezentácia experimentovania so sonetom [135 – 139]), respektíve lyrická individuálnosť (H. Nagy vychádza z dávnejšej monografie venovanej básnikovi: *Orfeusz feldarabolva*, 2003). Záverečné kapitoly práce mapujú celoživotné diela, ktoré sú bližšie skôr k postmoderne. Tu je, takmer nespochybniteľne, v centre záujmu poézia Andrása Ferenc Kovácsa, ktorá v podstate ponúka príležitosť na pertraktovanie podstaty intertextovej pamäti (najneskôr v tomto bode je zrejmé, že táto oblasť, analýza intertextových vzťahov, je najsilnejšou stránkou H. Nagya), ďalej – skôr pre žánrové súvislosti – sú poučné aj niektoré básne Jánosa Dénesa Orbána, pre vnútorný vývin celoživotného diela zasa artefakty Árpáda Tőzséra, respektíve Gergelya Vidu. Najmä komentáre k ostatným zviditeľňujú vývoj, ktorý si v skutočnosti zasluhuje viac pozornosti, že kódy populárnej kultúry čoraz mnohostrannejšie formujú svety súčasnej poézie. Ďalej treba vyzdvihnúť, že analýza intertextových vzťahov spravidla osvetľuje aj dvojsmernosť

sprostredkovania medzi tradíciou a súčasnosťou, ako aj tvárnosť alebo neukončiteľnosť tradícií: jednoduchšie povedané to, že občas niektorá tradícia práve svojím pripomenutím alebo vyvolaním odkryje nejaký svoj významný, ale v minulosti nevnímaný aspekt.

Okruh autorov, ktorým sa práca venuje aj detailnejšie, svedčí o pomerne jedinečnom výbere, ktorý si však, hoci sa nedá označiť za prípadný, predsa len vyžaduje nejaké vysvetlenie, no práca v tomto ohľade veľa usmernení neponúka. Špecifiká korpusu určeného na analýzu prinášajú výhody i nevýhody: jeho nevýhodou je to, že istým živo prijatým rezultátom súčasnej maďarskej poézie sa ujde menej pozornosti, výhodou je zasa – okrem iného – to, že dôležitú rolu v ňom zohráva maďarská literatúra na Slovensku, dá sa povedať, že tá je perspektívou pohľadu na vývin maďarskojazyčnej poézie v ostatných desaťročiach. Práca, i keď takýmto pohľadom neposkytuje priveľkú rolu, očividne venuje pozornosť aj tomu, aby túto perspektívu zasadila do komparatívneho kontextu stredoeurópskej kultúry. H. Nagy prezentuje svoje stanovisko aj v polemikách, ktoré vznikli ohľadne osobitých problémov tohto regionálneho maďarského literárneho prostredia.

Sumárne sa dá konštatovať, že Péter H. Nagy vybudujúc si svoju individuálnu perspektívu v uplynulých desaťročiach obohatil výskum dejín maďarskej poézie o nové výsledky. Práca presvedčivo dokazuje jeho citlivú interpretačnú atitúdu, najmä v tých dvoch aspektoch (interpretácia intertextových vzťahov, respektíve analýza grafických a intermediálnych rovín básnických textov), ktoré sú hlavnou niťou jeho výskumov. Na základe habilitačnej práce a celej doterajšej činnosti navrhujem udeliť Péterovi H. Nagyovi titul docent.

Kulcsár-Szabó Zoltán

Budapešť, 15. 5. 2022

(z maďarčiny preložila Galina Sándorová)